

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה:

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם יא
מראשתי וישכב במקום ההוא: ויחלם והנה סלם מצב ארצה יב
וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: והנה יג
יהיה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יד
יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתנגה ולזרעך: והיה יד
זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך יז
כל משפחת האדמה וזרעך: והנה אנכי עמך ושמרתך בכל יז
אשר תלך והשבתך אלי האדמה הזאת כי לא אעזובך עד אשר יח
אם עשיתי את אשר דברתי לך: וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יח
יהוה במקום הזה ואנכי לא ידעתי: ויירא ויאמר מה ינורא המקום יז
הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים: וישכם יעקב בבקר יח
ויקח את האבן אשר ישם מראשתי וישם אתה מצבה ויצק שמן יח
על ראשה: ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לזו שם יח
העיר לראשונה: וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי כ
ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד יח
ללבש: ושכתי בשלום אל בית אבי יהוה יהוה לי לאלהים: והאבן כב
הזאת אשר ישמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תמן לי עשר כב
אעשרנו לך:

ויקחם ובלילה הוא ויקח
את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את
מזבחו ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו:
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: וירא כי לא
וכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: ויאמר
שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: ויאמר
אליו מה ישמך ויאמר יעקב: ויאמר לא יעקב ויאמר עוד שמך כי
לא אם ישראל כיישרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: וישאל יעקב
ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי וירך אתו שם:
לא ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראייתי אלהים פנים אל פנים
לב ותנצל נפשי: וזרחו לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא
לג צלע על ירכו: על יכן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר
עלי כף הירך עד היום הנה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה:
כ"ט י"א

2 (כה) ויותר יעקב שכח פכים קטנים וחזר עליהם
י"א (מ"ג)

3 ויותר יעקב לבדו. א"ר אעזר שנשתויר
על פכוני קטנים, מכאן לצדוקים, שחכוב
עליהם ממונם, יותר מגופן, וכל כך למה, לפי
שאין פושטין ודיהן כגזל. ג"מ חז"ל (כ"א)

והיה ה' לי
לאלהים, שיחול שמו עלי⁴⁰ מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול
בזרעו⁴¹, כמו שנאמר: אשר דברתי לך (פסוק טו), והבטחה זו
הבטיח לאברהם, שנאמר: להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך
(לעיל יז ז).

4 ר"ל שאין הכתוב רוצה לומר שזהו הנדר: והיה ה' לי לאלקים, שח"ו שיהיה הוא
נודר שאז כאשר יקיים ההבטחה יהיה הש"י לו לאלקים, שבין יקיים או לא יקיים
הש"י הוא לאלקים, רק פירש שיחול שמו עלי וכו'

והיה ה' לי לאלהים, איננו תנאי כדברי רש"י⁴⁹, אבל הוא
נדר, וענינו אם אשוב אל בית אבי אעבוד השם המיוחד בארץ
הנבחרת במקום האבן הזאת שתהיה לי לבית אלהים, ושם אוציא
את המעשר. ויש בענין סוד⁵⁰ ממה שאמרו⁵¹ כל הדר בחוצה
לארץ דומה כמי שאין לו אלוה.

ויאמר אלהים אלי יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם
מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך: ויאמר יעקב
אל ביתו ואל כל אשר עמו הסרו את אלהי הנכר אשר בתכם
והטהרו וחקליפו שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם
מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי:
ויתנו אלי יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנומים אשר
באזניהם וישמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכם: ויסעו ויהי
תחת אלהים על הערים אשר סביבתיהם ולא רדפו אחרי בני
יעקב: ויבא יעקב לזוה אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא וכל
העם אשר עמו: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם
נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו: ותמת דברה מינקת רבקה
ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון
בכות:

5 (א) ושב שם ועשה שם מזבח, לא ידעתי מהו ושב שם.
ויתכן שצוהו לשבת שם תחלה ואחר כך יעשה המזבח להטהר
מעבודה זרה, או מן החללים שהרגו. כענין ואתם חנו מחוץ
למחנה שבעת ימים (במדבר לא יט), כי לא צונו עדיין כמי חטאת.
ויעקב נזדרז במצוה להטהר טרם כואו שם, או שיהיה ונקומה
ונעלה בית אל (פסוק ג) מוקדם כמעשה⁶¹. ואולי צוה ושב שם,
לפנות מחשבתו לדבקה באל.

והיה ה' לי לאלהים, אז יהיה ה'
לדייך¹⁴ אם לא אעבדהו בכל כחי, והוא"ו כמו זאת משמשת
במקום "הנה", כלומר: הנני מקבל עלי מעתה שהאל יתברך
המרחם יהיה לי לאלהים ויתנהג עמי במדת הדין.

6 כל האוהו ב' ישראל ישבו בסכת: למען ידעו דלתיכם כי בסכות
הושבת' אתי בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה
אלהיכם: וידבר משה את מעד' יהוה אל בני ישראל:
א ב וידבר יהוה אלי משה לאמר: צו את בני ישראל ויקחו אליך קמן
ג ויתן וך כתיף למאור להעלת נר תמיד: מחוץ לפרכת העדת באהל
מועד יערוך אתו אהרן מערב עד בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם
ד לדלתיכם: על המנרה הטהרה יערוך את הנרות לפני יהוה
תמיד:

והיה ה' לי לאלהים, אז יהיה ה'
לדייך¹⁴ אם לא אעבדהו בכל כחי, והוא"ו כמו זאת משמשת
במקום "הנה", כלומר: הנני מקבל עלי מעתה שהאל יתברך
המרחם יהיה לי לאלהים ויתנהג עמי במדת הדין.

7 (כד, ב) ויקחו אליך שתהא גזבר (ט). סמך שבו זית לסוכות, רמו
לחנוכה, כה סוכות ח' ימים וגומרין את ההלל אף חנוכה.

עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפרץ ארם ויחן את פני העיר:
ויקח את חלקת השדה אשר נטהשם אהלו מיד בני חמור
אבני שכם במאה קשיטה: ויצבישם מזבח ויקרא לו אל אלהי
ישראל:

ויחן את פני העיר, אמר רב מטבע תיקון
לחם, ושמואל אמר שזוהי תיקון לחם, ור'
ויוחן אמר כדחצאות תיקון יחם. גט' את (כ)

ויאמר אליי אני יהיה אשר הוצאתיך מאור כשדים
 לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה במה אדע
 כי אירשנה: ויאמר אליי קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיר
 משלש ותר וגו': ויקחלו אתי כל אלה ויבחר אתם בתוך וימן
 איש בחרו לקראת רעהו ואתי הצפר לא בחר: וירד העיט עלי
 הפגרים וישב אתם אברם: ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה
 עלי אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ויאמר לאברם
 ידע ידע כי יגר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו
 אתם ארבע מאות שנה: וגם אתי הגוי אשר יעבדו הן אנכי ואחריו
 הן יצאו ברקש גדול: ואתה תבוא אלי אבתך בשלוש תקבר
 בשיבה טובה: ודור רביעי ישבו הנה כי לא ישרים עון האמרי
 עדי הנה: ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן וליפיד אש
 אשר עבר בין הגזרים האלה: ביום ההוא כרת יהוה את אברם
 ברית לאמור לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עדי הנה
 הגדל נהר הפרת: אתי הקינו ואתי הקנו ואת הקדמני: ואת
 החתי ואתי הפרזי ואתי הרפאים: ואת האמרי ואת הכנעני ואת
 הגרשי ואתי היבוסים:

18

ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני
 זה שלש רגלים רכזו לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש
 רגלים בשנה.

א.ק.ט.טעניו
 זאק

19

ואמר רבי ירמיה (*בר) אלעזר שלשה פתחים יש לגיהנם אחר
 במדבר ואחד בים וארד בירושלים במדבר דכתיב וירדו הם וכל אשר
 להם חיים שאולה בים דכתיב *מבטן שאול שועתי שמעת קולי בירושלים
 דכתיב *נאם ה' אשר אור לו בציון ותגור לו בירושלים ותגא דבי רבי
 ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם ותגור לו בירושלים זו פתחה של
 גיהנם

גמ' עירובין (ט)

20

תניא אמר עליו על הלל חק כשהיה
 שח בלמח בית השאבה אמר כן אם אני
 סן הכל כאן חס איני כאן כי סן הוא היה
 אמר כן חסם שני אהב שם תלי
 סליטת אחד אם (חבא אל ביתי אני אבא
 אל ביתך אם אחת לא תבא אל ביתי אני לא
 אבא אל ביתך שנאמר *בכל חסם אשר
 אבד את שני אבא אלך וחסךך

גמ' סוכה (ג)

21

וירא כי לא יכל לו, כלומר לא יכול
 להוציא את ישראל בייחודו של מקום.

גמ' ק"ט (ג)

22

ששעננו יזנים להיכל פסא כל השנים שבחיל וכשגבה מלח
 בית חסמנאי תנחם ברוך ולא מצא אלא סך אחד של שכן יודה
 מנה בחתם של כהן נחל ולא היה בו אלא לחלק זה אחד נעשה
 בו נח לחלק כמט שבעה ימים לשנה אחת קבוע תשעה ימים טובים
 בחל והדוא

גמ' אג"כ כ"א

23

ויותר יעקב לבדו, לבד מאין בא לו זה הכר
 כשעקב האנבים תחת מראשותיו
 השכים כבוקר ומצא אכן ותבצר לו הכר
 של שסן וצוק על ראשו, וחור הכר
 תתמלאה, או ידע יעקב שהוא מוסן לגבה,
 אמר אין זה ראוי להניחו כאן, חזו השמן
 שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמוכת,
 אהן וביזי וכל המלכים, ועריץ כולו קיימת
 כמו שאמר רזיל לחדחתיכם, והוא כר השמן
 של צרפת, שאמר לה אליהו כר השמן לא
 חבלה, והוא השמן של אשת עובדיה הנביא,
 וכשראה יעקב כך שכל הניסים עתיד להיות
 בו, סימן אח עצמו והביאו כך מצאחי.

א.ק.ט.טעניו
 נע"מ

ושלשה פעמים נאמר ויאמינו, כאשר בא משה
 לגאול אותם נאמר (שמות ד') ויאמן העם
 כי פקד ה' את עמו וכי ראה ענים, ובקריעת ים
 סוף נאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואצל הר
 סיני נאמר (שם כ') הנה אנכי בא אליך בעב
 הענן למען ישמע העם בדברי עמך וגם כך
 יאמינו לעולם, הרי ג' אמונות שנתבררו ביציאת
 מצרים. ודע כי ג' אמונות הם יסוד הדת וכאשר
 חס ושלום תפול אחת מהם תפול הדת בכללה,
 האחת הוא ההשגחה שהוא משגיח בתחתונים ולא
 כמו שאומרים המינים עזב ה' את הארץ שאם
 כן למה נעבוד אותו אחר שאין משגיח בתחתונים
 לפקוד את מעשיהם, האמונה השנית שהכל הוא
 ביד ה' ואין דבר חוץ ממנו וזהו אמונת מציאות
 השם יתברך, כי בודאי הכל כודים במציאות השם
 יתברך רק שלא יאמר שאינו הכל חס ושלום
 ויוכל לצאת מרשותו, לכך אמונת מציאות השם
 יתברך שהוא הכל ואין דבר חוץ ממנו יתברך.
 האמונה השלישית שידבר השם יתברך את האדם
 ויתן לו תורה וזהו אמונת תורה מן השמים, ולכך
 כאשר בא משה לגאול אותם וראה ה' ענים ולא
 עזב אותם נאמר ויאמינו כי פקד ה' את עמו
 וכי ראה את ענים וזהו אמונת ההשגחה, ובקריעת
 ים סוף נודע להם אמיתת מציאות השם יתברך
 שאין דבר יוצא ממנו יתברך והכל הוא ברשותו
 וביכלתו אחר שהיה הוא משנה הים ליבשה כמו
 שהתבאר ולכך נאמר ויאמינו בה', ובמתן תורה
 כתיב וגם כך יאמינו לעולם הרי אמונה שלישית,
 וכנגד אלו שלש
 אמונות שהם שרשים ויסוד לדת צוה השם
 יתברך בשלשה רגלים, ונקראים רגלים על שם
 שהם רגלי הדת שעומד עליהם הדת, כי חג הפסח
 בו נודע שהוא יתברך כל יכול על ידי אותות
 ומופתים עד קריעת ים סוף שהיה בשביעי של
 פסח ובו נודע בבירור שהכל ביכלתו ואין חוץ
 ממנו, וחג השבועות בו נודע נתינת התורה, וחג
 הסוכות שהושיב אותם בענני כבוד בשמירתו וזה
 מורה על ההשגחה והשמירה שהיה עליהם ולא
 עזב אותם שהושיב אותם בפסח שהיא השמירה,
 וזו שאנו אומרים פורס סכת שלום עלינו ועל כל
 בני ישראל ועל ירושלים.

גמ' גזירות ל' סוף מ"א